

A *De urtica.*
 Urtica est omnibus nota. Et est calefactoria ualde: quapropter attrita, cum oleo uel axūgia iuncta, cōtra frigus facit. Item potata cū uino, morbum regium emendat: & antidotis, quæ colicis quidē sunt propria, admiscetur. Itē trita cum melle singula cochlearia diurno potui data, tumore uentris, uel frigus ex pulmonibus conceptum sedat. Et calore suo omnes humores dissoluit.

De uella.
 Vella herba est folijs quidē minor, q̄ eruca, sed non dissimilis, flore uiolaceo: semen habet uelut in folliculis oblongis, ordinis stipati, prout nasturtij: & gustu calefactoria est, submordens, & uiribus relaxans. unde ad tussē ueterem, & ad regium morbum cum melle optime facit.

De uetonica.
 Vetonica herba est, quæ radices habet aliquatenus crassitudine digiti, & ramulos longos, quadratos: folia quasi quercus, suauiter olētia: florem purpureum: semen circa ramulos in circuitu, in modum spicæ, nigrum. nascitur in pratis & montibus. Vires habet leniter acres & diureticas.

De uite.
B Vitis est, quam omnes nouerunt, ex cuius fructu uinum exprimitur. Huius igitur folia uiridia in frontem frequenter exposita & immutata, oculis ex rheumate dolentibus profunt, eo quod stypticum, & austerum habent. Botrus uero eius maturus calidus est: infundit & procurat uentrem, & maxime si albus sit. passa autem uua ardorem facit, & uentrem procurat. immaturus uero botrus uuæ, frigidus est, & uentrem stringit. unde & dysentericis facit.

De uino.
C Vinum omne calidū est. Vires atq; motum corpori præstat, eo q̄ calefacit, & resumit, & reficit omnia mēbra, quæ ex frigore & dolore constricta tenent. Vinū & oleū si calidū ex unguento ponatur, oportet diu perfricare quousq; totum corpus illud perbibat. sifr & ijs quæ in humeris dolore tenentur. Vinum recens, calidū minus est uetusto: & uentrē procurat. Vinū album, diureticum est, & toti corpori aptum. Vinum nigrū & dulce, sanguinē nutrit: & oculis contrariū est: & capitis uertiginem. i. scotosin, & corpori grauitudinem, & stomacho turbationem, & somnos graues infert. Vinū, maxime si cū modica aqua bibat, salutē corporis pdest, eo q̄ nutrit, & custodire potest sanitatē. Primo quod albū est, magnum remediū corpori facit. Vnde & de ipsa aqua ratio est reddēda. Omnis uirtus aquæ frigida est, & dulcis, & humida: & febribus acutis aliquoties facit. uulnibus cancrōsis si sola adhibeat perniciē infert: quia omne uulnus in corpore dulce esse uidetur. et tunc gaudet cancer, & crescit, dum sibi cōsentiens & amplius nutriēs incrementū acceperit. nam cum melle & aqua iuncta, aut ex lixiuā cancer semper lauari precipit, aut cū uino & melle simul. Vinum aut acetum factum, incipit frigidum esse, & stypticum: & nō nutrit: sed magis compescit. Fiunt nanq; de uino diuersis modis proportionibus aptæ. unde mel & uinū solum uentrem procurat, & calefacit: piper uero adiunctum. i. conditum plus calefacit & siccat. sifr & urinā deducit, & corroborat stomachum: maxime si crocus modice admiscetur: & infundit: & uentrem procurat. Sambucatum similiter, & mastichatum, uentrem procurat, & choleram rubram temperat. Rosatum infrigidat, & urinam & uentrem procurat. Absinthinū, uentrem & choleram emundat. Violaceum, urinam prouocat, plus stomachum corroborat, & lumbricos excludit.

DE XYLOBALSAMO.

Xylobalsamum ramuli sunt arboris, quæ balsamus dicitur, tenues exalbidi, suauiter olētes, gustu & uiribus acres, & calefactorij, & relaxantes.

De xylocinnamo.

Xylocinnamum est assimile aspectu cinnami, sed crassius & longius, & quodam modo lignum: sed uiribus & odore infirmius: & ad eadem sumitur, & eadem præstat.

D DE HYOSCYAMO.

Hyoscyamus est quem aliqui altercum dicunt. herba omnibus nota: quæ species habet tres. est enim, quæ semen & florem album habet: quæ utrunq; nigrum, quæq; uehementius uelut purpureum maxime: quod eligimus: quod quidem folijs & cauliculis non multū uires habet refrigerantes, & stringentes, & marcorem faciētes. quapropter succus ex folijs & cauliculis dum adhuc sunt uirides exprimitur, & siccatur: & similiter ut opium in antidotis & collyrijs mittitur: & eodē modo omnem dolorē compescit. Aliqui uero eum interficere dicunt si bibat: & esse uenenosum.

De œsypo.

Œsypus est quasi sordes & succus lanarum succidarum: qui hac ratione colligitur. Lanæ succidas sordidissimas, & iam mox detonsas mittimus in uase, quod habeat calidam aquam: & aquā succendimus ut aliquantulum ferueat: deinde refrigeramus, & quod supernatat in modum pinguinis, abradimus manu, & in uase stanneo absternimus, & sic ipsum uas aqua pluuiali implemus, & opertum tenui linteo in Sole ponimus, & rursus delimpidamus, & tunc œsypum reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes, & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli. Sed statim deprehenditur, eo quod syncerus œsypus referuat succidum lanæ, & si manibus fricetur, in similitudinem cerusæ efficitur.

Spurij.

M μ iij

De hyssopo

GALENO ATTRIBVTVS LIBER

De hyssopo herba.

Hyssopum herba est. est uero erraticum & hortulanū. Verum omne hyssopum facile notū est: & habet uires acres, & calfactorias. unde tussientibus, & suspiriosis prodest: & lūbricos expellit.

De hypocisthide.

Hypocisthis herba est, quæ nascitur subrufa, huius succus exprimitur, & reponitur, non dissimilis acaciæ: sed mollior tactu, & effectu uiscidior. stringit enim uehementissime. unde uentris profluuium, & sanguinis abundantiam reprimat, & sine mora præbet effectum.

De hyperico.

Hypericum herba est, quæ ramulos habet plures, tenues, & oblongos: colore subrufo, folia similia rutæ, florem tenuem, & aureo colore: uel est similis uiolæ: semen nigrum, in forma hordei. Vires habet acriter stringentes, potatumq; ischiadicis emendat, & urinam prouocat, uentrē stringit: & pro fomento posita, combusta sanat.

De hyacintho.

Hyacinthus thyrsulum habet læuem, florem purpureum, folia & radices quasi bulbi. Tota herba uiribus & effectu styptica est ualde.

Epilogus.

Hæc sunt frater charissime Paterniane, quæ memoriæ nostræ subuenire potuerunt: & quæ partim ipsi probauimus, & quæ experti sumus, et apud antiquos, & receptissimos auctores medicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinantissima diligentia curabis omnia examinare, & etiam singulas res cum sua scriptura comparare, ideo, ut si quis post auctorum lectiones ad hanc fuerit cōuersus scripturam, in nullo possit reprobis inueniri.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VIRTUTE CENTAVREÆ.

C E N S V R A.

Liber, qui licet Galeni non sit, pleraq; tamen, quæ in eo continentur, ratione non carent.

De intentione eius in hoc libro.

CAP. I.

GO uidi frater mi Papiæ, sicut Themistius famosus magister narrabat de arnoglossa: quod reuera incredibilia existimantur esse quæcunq; de centaurea uolo narrare: ita multas & difficiles passiones curat. Sed si non credideris mihi & probare uolueris, quā uirtutē habet, nō decedes: sed miraberis de eius succo, sicut de nullo alio pharmacorum. Nihil. n. est propè dixerim inuenire euidentiū, & ad multa utilius cētaurea. Fortassis autē non erit iniustū, illis qui liberaliter eius experientiā ostenderunt, præbere grates. Sic enim à certa notitiā uteris hoc pharmaco, cogitans q; non sunt solūmodo p̄nunciationes ea, quæ dicunt, cū sint iam ad actū producta. Apollonius igit̄ senex unus uirorū, qui ualde erāt approbati in Roma, cuius magister fuit expertus medicus, Hutebatur hoc pharmaco in multis aduersitatibus: & per Deū miratus sum de ipso in circūambulatione. plurimum. n. propter hoc circūambulabam cū ipso: cumq; quendā morsum à cane rabido curaret præsentē me, & deridēte, & dicente, nūc non habes uti centaurea, conuersus ad famulum, ait, da mihi pyxidē: cumq; dedisset ei, uidens eū de pyxide accipientē de pharmaco: primo quidē putabam & ipsum deridere. erat. n. maxime simplex homo. postq; autē uidi curam facere de ipsa, multum miratus fui de succo: & exinde diligens inquisitor factus sum de ipsa, ut dicta antiquorū percurrerem: & eorum qui secundum nos plurimos medicorum interrogarem de ipsa si aliquid nouum haberent dicere. nihil minus omnia aggregans, iudicaui scribere tibi de ipsa: ut nihil tibi deficeret eorum, quæ à nobis cognita sunt. Hæc quidem in tantum dicta sint.

De speciebus centaureæ, & notificatione earum.

CAP. 2.

Centaureæ autē sunt spēs duæ: & fm ueritatē ita est, ut Crateuas dicit in tertio libro eorū, quæ eradicantur. Vna quarum folia habet sicut lapathium hortulanū, minora tñ. in circuitu autē sunt scissa sicut serra. caulem autē habet sicut trium palmorū: opum uero habet rubrū: in summitate uero eius caput laminiginosum cancro marino simile. radicem autē habet solidā, & crassam. Et est in gustu dulcis & subacris. nascit̄ uero in locis altis, & aliqñ in planitie, & in locis, q̄ aspiciunt à Sole. hac

A hæc quidem centaurea solida dicitur. Altera uero, subtilis centaurea dicitur, nominatur autem ab aliquibus limnesia. Magna igitur centaurea fructuosa est, & in pratis nascens. Parua uero est unius palmi, ramos habens paruos, & flores paruos, radicem uero omnino subtilissimam & debilem, & in gustu est amara sicut absinthium. nascitur autem maxime in locis stagnosis & paludosis.

De modo succationis, seu extractionis, & conseruationis succi centaureæ. Cap. 3.

Est autem sermo hic de ultima. Succatur autem sicut et alia quæ prædicta est, modo tali. Lebes proponitur magnus, sicut quando fit hepsema. i. uinum coctum. & ponitur centaurea minor, ut plurimum tempore quo uigent oporæ. & aqua superinfunditur tanta, quanta sufficit continere herbam. & tunc supponitur ignis, & coquitur herba sufficienter. demum postquã bene cocta fuerit, ut uirtus tota sit emissa in aqua, aufertur centaurea, & exprimitur. & mensuratur decoctio. & tertia pars hepsematis. i. uini cocti superinfunditur ei. & coquitur quousq; habeat spissitudinem mellis. Ego autem, sicut prædictus senex, coxi eam in lebete, & auferens & exprimens incisi eã, et iterum coxi in aqua. deinde exprimens & colans mēsurauī. & iunxi uini dulcis decocti optimi tertiam partem. & coxi quousq; habuit consistentiam, & feci ualde fortiorē huiusmodi cōfectionē. & ille senex laudauit. fit autē & absq; aqua huiusmodi herba incisa & expressa. Et fit etiã de flore eius succus, inciso eo & expresso. & cōfert in ophthalmijs. Oportet uero attēdere in decoctione ne induretur. post hoc autem dimitte infrigidari. & reponē in uase. & obtura diligenter.

De natura succi centaureæ, & eius conseruatione, & utilitate. Cap. 4.

Est autem huius succus, ut sensibiliber est dicere, stypticus, & siccatiuus, & calefactiuus, cū uirtute immanifesta operans, quam non est possibile exponere uerbo, neq; ad excogitationem uenire, ita est utilis ad multa.

Ad passionē capitis.

Confert enim dolori capitis qui fit propter multam adustionē Solis, uel uini meri potationē, qñ permiscetur cū aceto & ungitur. Cōfert etiam ad sudores capitis, permistus cum uino, & unctus abrafo capite. Iuuat etiam ulcuscula quæ fiunt in capite spissa & parua & rubicunda paruīs papillis similia: & phygethla spissa & parua & rubicunda: permistus cum aqua & unctus abrafo capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abrafo & præleuato capite cum aqua salsa.

Ad passionē oculorum.

Confert etiam ad caneros oculorum asperatos, & ad pruritus oculorum, & cicatrices albas, & caligines, & sycofes, & cōmuniter ad omnes antiquas dispositiones oculorum. Mitigat etiam phlegmonas oculorum & dolores, quando ungitur desuper. & rubicundos & sanguinosos oculos sine phlegmone, si ungetur cum aqua. & similiter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad passionē aurium.

Mitigat etiã aures phlegmone laborantes & dolentes, si apponatur in quantitate lentis cum aqua rosata uel uino. Sanat etiam ulcera quæ sunt in auribus, cum uino. Et etiam confert auribus sanie manantibus, & humidis, & fœtidis, si cum uino austero colluantur, et postea cum uino solo. Confert etiam ad sonitus aurium, permista cum aceto & infusa: & ad difficultatem auditus cum succo raphanidis. Iuuat etiã ad pulices, & cimices. & consequenter ad omnia alia, quæ ingrediuntur ad porum auditus, cum aceto permista. proprie uero ad cimices cum oleo. Mitigat etiã phlegmonas, quæ fiunt in poro auditus in superficie, & rubores, & quassationes aurium, cum uino.

Ad passionē narium.

Confert etiam ad narium ulcerationes, & putredines, & fœtores, cum aceto. & sistit fluxū sanguinis narium cum aceto permista, & cum lixiuio posita. Iuuat etiam fracturas narium, unguendo narem quæ patitur, ab intra & ad extra.

Ad passionē oris & partium eius.

D Confert etiam ulcerationi oris, si ungetur cum aqua, & alcolis tam albis quàm nigris, in pueris quidem cum aqua, in perfectis uero cum uino austero colluta. Confert autem putredinibus oris, & depascentijs malignis, si colluatur cum uino, & ungetur. Iuuat etiam os humidum & fœtidum si colluatur cum aceto. Prodest etiam scissuræ labiorum: & gingiuis diu sanguinolentis, & tumidis, & phlegmone laborantibus, & ulceratis, et corrosis: & etiam eis quæ pungunt in productione dentium, si colluatur cum uino, & ungetur. Confert etiã ad parulidas & epulidas, quæ sunt tumores gingiuarum, & paristhmia phlegmone conflantia: & communiter ad palatum, & radicem linguæ cum aqua generose. Iuuat etiam synanchicos, si ungetur cum aqua. & similiter confert ad escharas paristhmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiam cionida seu uuulam dislocatam, uel relaxatam, uel phlegmone affectam, cum aqua. Cōfert etiam post chirurgiam cionidi, si ungetur cum aqua hoc pharmacum.

Ad liuiditates oculorum.

Tollit etiam hypopya. i. liuiditates, quæ fiunt in oculis, & alias liuiditates recentes oculorum, seu sanguinem mortuum, permista cum aqua & uncta, fascia super apposita.

Ad pudenda.

Cōpetit etiã pudendorū & oschei ulceribus, uncta cū uino, cōfert etiã rhagadijs, & thymis, & phlegmonem

GALENO ASCRIPTVS LIBER

phlegmonem patientibus pudendorum, uncta cum aqua, & annadibus pudendorum cum uino. **E**
 Generose etiam operatur & in depascentijs & nigroribus qui circa pudendum, & in extremitate
 uirgæ, quæ dicitur glans. usus autem in his est diuersus. Accipitur enim de succo tantum, quantũ
 est nux: & de uino cyathus unus uel duo, & feruent simul. & de hoc colluitur locus quolibet die,
 deinde superapponitur ab extra hydromeli. Non oportet autem pudendum trahere deorsum ut
 fluant liquores, sed apprehendatur cum ligaturis, sicut multi medicorum apprehendunt & ligant.
 ita enim ualde multos uidi curatos ab illo lene, & ego ipse curauit non paucos.

Ad anum.

Mitigat etiam sufficienter & phlegmonas ani cum uino, & ulcerationes eius cũ aqua, & quaf-
 sationes eius, uel depascentias, uel putredines, cum uino. Confert etiam exitui ani colluta cũ ace-
 to, demum uncta.

Ad unguis.

Confert etiam quassatis unguibus & apostematis, superligata fascia.

Ad sudores, erysipelata, & exflorationes.

Totum autem corpus iuuat ad sudores, cum uino: & ad erysipelata cum uino: & ad exfloratio-
 nes similiter. **F**

Ad herpetem.

Sistit etiam herpetas depascentes seu ambulationes, cum aceto. eos autem qui non sunt depa-
 scentes, cum aqua. delet etiam impetigines, cum aceto.

Ad combustionem ignis.

Confert etiam combustis ab igne, cum uino. absq; superligatione, absterfo prius loco cum spõ
 gia infusa in uino.

Ad ulcera chronica.

Confert etiam chronicis & antiquis ulceribus, uncta cum uino. in corrosis uero, cum aceto: &
 in putridis similiter. Vfus autem fuit Apollonius in gangræna cum aqua. & circuncharaxauit
 locum, ut ipse dixit. ego enim non uidi, sed credidi huic uiro. multum enim erat ueridicus.

Ad plagas.

Maximum autem est hæc succositas pharmacum ad omnes plagas. Plagarum autem aliæ sunt
 superficiales, & aliæ profundæ. at superficialiũ aliæ quidẽ sunt in diuisione sola, aliæ in quassatio-
 ne, aliæ in aposyrmate, aliæ uero usq; quò emittitur os. ad hæc autem omnia excellens pharmacũ
 est cętaurea. quia uero diuersus est usus eius, redeo ad eũ. In omnibus igitur superficialibus, ungi-
 tur cum aqua, uel ponitur in corio, & superapponitur loco, & ligatur cum fascia. In profundis ue-
 ro, cum ellychnio cũ melle, & superappositione fasciæ. qui modus etiam confert qñ fuerit scissio **G**
 usq; ad ossa. Vidi enim ego tertiã partem cutis capitis aposyrma pati: & curari illo modo per dies
 septem, & aliquando nouem, & aliquando undecim. Habet autem proprietatem hoc pharmacũ
 non colligendi humiditates. Iuuat etiam per modum collyrii in plagis in quibus denudatum est
 os, & non est magna diuissio. Colligens enim tu labia uulneris, immitte pharmacum, & ad conso-
 lidationem ducet. & si futuram feceris, fasciam de panno uel corio pone in septem uel nouem uel
 quatuordecim diebus, & fomentes cum spongia. In sagittis autem, & aculeis, & calamis, oportet
 immittere hoc pharmacũ superapposita fascia. In percussionib. uero gladii, sicut in duellantibus,
 ponatur in fascia de corio, fomentato loco prius cũ spongia infusa in oxalme, idest aqua falsa, &
 aceto. & tunc utẽdo cętaurea cũ melle, dimittẽdo usq; ad quatuor dies. Iuuat autẽ & in chirurgia.
 qñ consolidare uoluerimus, posita in fascia. sicut in colobomatibus, & atheromatibus, & fauis, &
 adipiminibus, & scrophulis, uel aliquo tali. confert etiã & acrochordonibus, & similibus, unctis
 per fasciam. Cõsolidat etiã plenas plagas cũ melle mista. Ego autẽ usus fui in cura duellionũ hoc
 pharmaco, projiciens fascias & ligaturas: & utens hoc pharmaco solo usq; ad consolidationem.

Ad apostemata incisa.

Summe etiam cõfert in apostematibus incisis paruis & multis diuisionibus, propter decorem, **H**
 aut magnitudinem, uel loci ineptitudinem. quãdo igitur utemur in apostematibus ut dictum est
 multis aut paruis incisionibus, tribus aut quatuor diebus exungentes cum aqua falsa & aceto, di-
 ligenter inungimus centauream cum melle.

Ad feras uenenosas.

Confert etiam & in feris uenenosis interficientibus, & non interficientibus: in apum quidem
 & incisiuorum morsibus, uncta cum uino: in reliquorum uero sicut & hydri, & cerastæ, & aspi-
 dis, & aranæ, & scorpionis, & turturis marinæ, & mygales. & hammodytæ, & amphibænæ, &
 basilisci, & dryini aquatilis, & prasi, & scolopendræ, & ascalaboræ, & canis omnis, & proprie ra-
 bioli, & leopardi, & crocodili, & similitum. Vfus autem est diuersus. statim enim q; plaga facta est
 uel mordificatio, scarificare oportet eum qui in circuitu est locum. & in ipso loco qui patitur fa-
 cere unam diuisionem profundam. & sic mulgere & educere humorem. deinde in plaga super-
 ponere collyrium, & de super fasciam de corio. & soluere per dies octo aut quatuordecim ad plu-
 rimum, & uino abstergere infuso in spongia. Aquam uero non oportet adducere. & maxime in
 morsis à cane. quinimmo abstinere oportet à balneo usque ad annum ex omni aqua. Vlcus au-
 tem in morsis à cane rabido custodimus incõsolidatum tempore multo, sicut multi medicorum
 faciunt.

A faciunt, secundum ueritatem tamen permittendum est consolidari sicut & alia ulcera in proprijs temporibus. Ita enim & Apollonius curauit quendam genere Gallicum, morsum à cane rabido. & ego curauit quendam iuuenē, dans ei ad bibendū pharmacum istud. & aliqñ ex superabundanti cum oxymelite. In omnibus autem, quæ œdemate intumescunt, per excellentiam confert, si un- gatur cum ouo. Mitigare enim & replere natum est in omnibus extrinsecis. Tusses etiam mitiga- re uidi datum in fabæ magnitudine cum aqua: & stomachicis similiter cum aqua. Purgat etiã cho- leram cum melicrato: & soluit crassos & uiscosos humores, in quantitate auellanæ cum aqua. lu- uat etiam asthmaticos, & orthopnoicos, in quantitate auellanæ datum cum oxymelite. Confert etiam ad ruptiones, & uulsiones. Et similiter curat spleniticos, in quantitate fabæ ægyptiacæ da- tum cum aqua. luoat etiam empyricos, in eadem magnitudine datum cum aqua: & hydropicos in eadem similiter. Confert etiam dysentericis, in quibus requiritur stypticatio & retentio. Confert etiam in dysuria, in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita cum aqua: & in ischiadicis in quantitate auellanæ datum cum melicrato. Operatur etiam in hydropicis, si inungatur cum uino, & bibatur cum aqua, uel hydromelite in quantitate modica. luoat etiam matricem, & orificium eius, quãdo phlegmone laborat, si inungatur cum uino: & similiter ulcera eius. Si autem nigrae fiant, & putre- fiant, uel sint depascentia, oportet ut uino & alumine colluãtur. Mundificat autem & matrice m- immundam: in quãtitate unius auellanæ cum aqua. bonum etiam est in collutionibus mulierum quidem cõiter, proprie uero matricis. Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta sufficiant.

GAL. ASCITVS LIBER DE CATHARTICIS.

C E N S V R A.

Liber corruptus, & adhibitis ueris libris cum iudicio legendus.

C VONIAM cognouimus qualiter Hippocrates de augmento humo- rum locutus est, nunc demum introduco medicum, qui de uirtute ca- tharticorum locutus est, ut prædictos humores possit examinare: & expellere, quæ nocua sunt corpori: primum considerando quo mo- do Erasistratus Homeri uersus cantabat. & Hippocratis libros amo- re medicinæ per diuersas ciuitates, prouincias, & singulas regiones proficiscens, experimento cognoscitur collegisse: & artificiose uitã, & theoremata consummasse. & quo modo ordinando nobis medi- cinam derelictam, uoluisset perquirere ut posteris traderet. His omis- sis oportet nos commoderari ordinem disciplinæ: ut hi qui post nos huiusmodi artis fuerint rectores, correctius teneant ea, quæ ab eodẽ

uidentur esse composita. Fuit igitur sollicitudo non tantum mihi, sed etiam multis desiderantibus gloriã, ut de catharticijs scriptis aliqua traderent, & propter senectutis obliuionem thesaurizarẽt sequentibus, purgationumq; genera & uirtutes, & usus eorũ diligenti sollicitudine traderent. Di- cendum est ergo in primis de cathartici uirtute, & officio eius. Ait Hippocrates, Graciles, & fa- cile uomentes sursum purgare conuenit, uitantes hyemem. difficile autem & medie crassos deor- sum, æstatem uitantes. Melancholicum ergo humorem deorsum purgare eadem ratione contra- ria apponentes: transitoriã uitam opposcentes mihi: quia multum laborauit ad explicandum ar- tem medicinæ: sed de catharticijs tacuit, & nihil inde exposuit. nã si salutare esse conspiceret, utiq; de his nequaquam reticeret, quod ille se fecisse commemorat: sed eius bibliothecam Romæ arsis se cognouimus. & librum ipsam ibi crematum non dubitamus: pro qua re liber de catharticijs ab eo scriptus non inuenitur, quem uobis scriptum tradere conamur.

De generibus catharticorum.

Catharticorum uero genera tria esse scripserũt phisici. Primum trahendi, Secundum euacuan- di, Tertium purgandi habet facultatem. Et ex his tribus definitionibus, Vna quidem est à loco, Altera à quantitate, Tertia à qualitate. A loco quidẽ, declaratur locus ab eo, quod trahitur: quan- titate, ex eo quod euacuatur: qualitate, ab eo quod purgat. Hoc igitur modo disposito, quærendũ est de significatione trahentis, habet nanq; genus tractionis, sicut à phisicis dicitur contemplati- uam esse suam similitudinem cui comparari potest, sicut & euacuans, & purgans. Trahens uero simile est magneti lapidi ferrum trahenti ad se. & sicut ceruus serpentẽ de cauernis naribus edu- cit. Similiter purgatio à simili fit, & à contrario. A simili, quando lacticinia mucos aquosos, & te- nue phlegma purgant. A contrario, quando colocynthis & elleborus phlegma purgat. Virtus nanq; quæ ad se trahit, dicitur Græce helctice: quæ autem educit, epispastice uocatur. Attrahens adiutorium,

GALENO ASCITVS LIBER

adiutoriu, fit, qñ sanguis de naribus fluit, & quando uentosa hypochondrijs imponitur. Nunc qui- **E**
dem iam diximus oem detractione, medicinae esse calidae & humidae, dicentes qd dulcia sola, om-
nia fm qualitatem suae dulcedinis tanto plus calore participant, quanto dulciora fuerint. & quan-
to minus dulcia, tanto frigidiora. & ideo phlegma aquosum & magis tenue educit detractio.

De aloe.

Aloe igitur in se habet aliquid cathartici, sed humorum non est purgatorium, sed stercus & cho-
leram purgat. quare falluntur qui dicunt aloem non esse amaram & stypticam uirtutis. apta est er-
go stomacho, & choleram de uentre & intestinis educit, & non de alio. Haec ergo iritatione uen-
tris, & depositionem per naturalem meatum facit. Bene ergo antiqui ad similitudinem cholericum
de uentre uel intestinis humores esse purgandos dixerunt. & eos stercore esse diffinierunt.

De colocynthide, scammonia, epithymo, & elleboro.

Colocynthis uero in tertio gradu est calida et sicca: scammonia autem in primo gradu ponitur.
Nihil ergo erit admirandum, si aloe frigida & calidae temperantiae sit, & condensatoria, & extenua-
toria. Veniamus igitur ad epithimum & elleborum. Ergo cathartica sunt, et melancholicum purgant
humorem. nam calidae & siccae sunt temperantiae. Intelligere iam debes qd duplex est siccitas in eis,
& una pars ignea. & extenuatoria sunt natura. frangendi namque & incidendi pingue habent facul- **F**
tatem. etenim elleborus & epithimum tenui & calida natura consistunt. & frigidam & terrestrem
habent substantiam, id est humorem purgant melancholicum. & a contrario medicinae.

De cathartici purgantibus superiorem uentrem.

Quaerendum est quae qualitates medicaminum superiorem purgant uentrem, & quae inferio-
rem. Nam quaecumque medicaminum calidae & siccae & ignitae substantiae uel spiritus compositae
sunt, haec per uomitum purgant uentrem. ex quibus primum est elleborus albus. & quaecumque ter-
restri substantia participant, inferiorem purgant uentrem, ut sunt lepis, colocynthis, & elleborus
niger. Et quaecumque admista, scilicet aere spirituali & terrestri grauitate, haec superiorem purgant
uentrem & inferiorem. Et quod colocynthis caput purget, experimento testatur. quia lenis est, &
lanuginosa, & tomētua. & ideo purgat superiora, & si datur. 3. i. cum mulsis, ex capite purgat phleg-
ma. & eadem ratione caetera cathartica perpenduntur: quae a multis per longum tempus inuenta
sunt sapientibus. Nunc autem, quia de cathartici & purgatorij disputare statuimus, in primis qui
purgant choleram rubram quaerendum est. Ergo purgat choleram scammonia, agaricum, aloe,
succus herbae heliotropij. Phlegma educit coccus cnidius, lathyris, euphorbium, colocynthis, el-
leborus albus. Nigram uero choleram purgat epithimum, polypodium, niger elleborus, & pra- **G**
sij succus. Sanguinem educit porri succus, malua agrestis, herba mercurialis, liliphagus. Et hoc ad
exemplum proposuimus, ut quis amator bonorum operum, qui ad haec arcana desiderauerit acce-
dere, ex his quae proposita sunt, caetera doceat cognoscere. Mihi autem tempus est ad alias passio-
nes transire, id est locales: & per singula loca cathartici operationes exponere. Oculis namque adhi-
benda sunt purgatoria medicamina, & auribus, & naribus. Cathartica autem lateri, thoraci, uen-
tri superiori, & intestinis superioribus, hepatis & simae eius parti, & spleni. Caeterum oculi purgan-
tur per lachrymas, per nares, per mucos: Os, per phlegma & saliuam: Mamillae, per lac: Thorax,
per tussim & sputum: De stomacho uero educuntur cibus, & phlegma, & omnes humores, & ci-
bi indigesti, & lumbrici rotundi: Ex hepate & simo eius, humores per uentrem educendi sunt: ex
gibbo autem, per urinas: De splene uero, humor melancholicus, & sanguis faeculentus. De reni-
bus, sanguinis superfluitas, & lapidum imminens periculum: Ex matrice, sanguinis ichores: De
uelfica, urina: Ex maioribus intestinis, scybala, & lumbrici lati: De extremo intestino, ascarides:
De cute, corporis pediculi, & lendes, & sudores. Sed & sanguinis fluxum ex matrice factum uen-
tosa in mamillis posita restringit: & phlebotomia in contraria parte facta. Et saepius irrationabi-
les impetus sanguinis, ligatis coxis retinemus, & qui fiunt ex naribus. purgare autem uolentibus, **H**
per phlebotomiam adhibendum est adiutorium. Et considerandum est quantum sit materia in
purgandis. sed haec purgatio cathartorum tractioni compaginatur, & compatitur quid modice,
sicut herculeus lapis ferrum ad se trahit, & electrum fricatum paleas, & ceruus spiritu suo ser-
pentem de cauernis, & serpens spiritu suo mures ad se trahit. Sed reuertamur ad propositum, &
ostendamus non solum compatibles rationes extrahere, sed ipsa utique medicamina de capite, &
thorace, & pulmone, & hepate, & stomacho, & renibus, & uelfica, & arteria, & neruis quae opti-
ma sunt, extrahunt. & si quis se approximauerit naturae cogitando, uidebit non solum propriam
in humoribus habere uirtutem proposita medicamina: sed in partibus membrorum corporis
praedictum ministerium medicamentorum faciunt uirtutes. Quidam autem nos culpantes dire-
cto extenso supercilio, directi sunt ad fallaciam, ut dicant cathartica experimenta longa esse ab
experimento. Etenim naturalem cognitionem admittentes facti sunt haeretici male intelligen-
do, & non discernentes uirtutem & naturam splenis, & renum operationes: confitentur utique
dicentes quod esset talis materia medicaminum quae has possit habere uirtutes. Si autem uerum est,
sicut uerum constat esse, ut aliqua expedientia credantur esse localia medicamina, in hepatis pas-
siones festinanter adhibenda sunt adiutoria, & naribus similiter, & in collo, & in intestino, & uelfi-
ca, &

Aca, & splene quod ad hoc fuerit utile, neque medicamen ad patientes locos adhiberi potest. sed æqualiter singula suum præbere beneficium. Ex quibus manifestum est quæ sunt medicamenta ad humores uel ad corporis membra expedientia. Nam si non est admirandum, quod alia sunt coprotica, id est tantum stercora mouentia. alia hydrogoga, id est humores liquidos & tenues & aquosos educentia, spissos humores non deponentia: alia uero choleram rubram: alia autem nigram: alia phlegma: alia sanguinem sunt deponentia. & cum alia caput purgent, alia thoracem, alia pulmonem, alia hepar, alia splenem: quædam etiam in uentrem purgent humores: quædam renes, quædam uesicam, quædam matrices, quædam intestina tenuia, & arterias & neruos, et musculos, & quæ horum omnia sunt purgatoria, diuersas habent uirtutes: discere si potes species eorum quæ experta sunt ad purgandum superiorem uentrem, & eorum quæ ad inferiorem.

De simplicibus medicinis.

Volo igitur dicere de simplicibus medicamentis, quæ Græci hapla uocant. Ergo colocynthis caput purgat, & phlegma. Scammonia autem, corpus superius & inferius, & caput, & phlegma cum cholera. quia natura eius calida & sicca tenuem habet substantiam, generans tractoriam uirtutem. Siquis igitur simplicia medicamenta scire desiderat, requirat, & inueniet uirtutem suam in primo gradu esse calidam, & acutissimam ad purgandum. Lathyris est contra purgatoria est phlegmatici humoris: semen eius, moderate in gustu est dulce. & dictum est dulcia mediocriter esse frigida. ¶ *Oculorum cenotica, quæ ex oculis lachrymas educunt.* Oleum amygdalinum, nucinum, & laurinum, & anethinum, opobalsamum, centaurea, succus rutæ, succus chelidonie, cepæ, castorium, chalcathum, stypteria, sinapis, ammoniacum, mel, crocus, & alia plurima. sicut in dynamidibus diximus, oportet prius per catharticum corpus purgare. ¶ *Aurium cenotica.* Aures purgat mel, uinum, oleum nucinum, & amygdalinum, cepæ succus cum adipe plurimo, aphronitrum cum melle & aceto, hydromeli & acetum, nitrum mistum cum uino, oleum roseum, succus betæ. ¶ *Narium cenotica.* Purgat enim nares succus betæ, cepæ, elaterium, piper nigrum, sinapi, pyrethrum, hyssopus, thymus, elleborus albus, struthium, euphorbium, cardamomum. Purgat caput per os staphisagria, piper, sinapi, pyrethrum, hyssopus, thymus, & alia plurima, quæ in dynamidibus scripta sunt, & gargarismata. Lac in mamillis reuocat ptisana, semen foeniculi.

De purgantibus pulmonem & thoracem.

¶ *Pulmonis & thoracis cenotica.* Purgant pulmonem & præcordia daucus, papauer nigrum, semen lini, thymus, anisum, piper, costus, sulfur, scylla, amygdalæ, iris, mel, orobus, prasium, capita porri, & alia plurima, quæ in dynamidibus possunt reperiri. Est autem confectio ad purgandum experta. Stryacis, terebynthinæ, sandarachæ, mastiches, medullæ ceruinæ ana. 3. i. l. uat stomachicos, pleuréticos, phthilicos, & omnem tussim. ¶ *Superiorum uentris cenotica.* Vomitus facit cedri cortex cum oxymelite. Sinapi cum mulsâ, elleborus albus, ireos puluis cum mulsâ. ¶ *Intestinorum tenuium cenotica.* Purgat namque in intestinis crudos humores, & indigestibiles cibos, & lumbricos rotundos excludit semen tithymalli, & opos eius cum caricis, aut cum dactylis comestus, iris, herba mercurialis, thymi decoctio, aloe, absinthium, abrotanum, & alia quæ in alijs commemorauimus. ¶ *Hepatis sinorum cenotica.* Purgat ea polypodium, lathyris, canubea cum absinthio & lupinorum apozemate. ¶ *Hepatis gibborum cenotica.* Purgat nardus Celtica, squinanthum, agaricum, gentiana, absinthium, peucedanum, opobalsamum, myrtus. ¶ *Splenis cenotica.* Purgat splenem elleborus niger, epithimum, polypodium, agaricum, capparis cortex, scolopendria. ¶ *Renum cenotica.* Purgat renes apij semen, foeniculi semen, daucus, asarus, squinanthum, sanguis hircinus, graminis decoctio. ¶ *Matricis cenotica.* Sanguinem educit pessarium cinnamomi, sabina, calamus aromaticus, absinthij decoctio, artemisia, dictamnium, elleborus niger, sicut in dynamidibus continetur.

De prouocantibus menstrua.

D Per impositiones prouocant menstrua calamus aromaticus, castorium, lupinorum decoctio, ruta, piper, melanthium, balsamum, pæonia, artemisia, dictamnium, lapathij radicum decoctio. ¶ *Vesicæ cenotica.* Euacuant & purgant uesicam asarum, apozema acori, amygdalæ amaræ, absinthium Ponticum, semen balsami, bryonia, pæonia, semen liquiritiæ, pulegium, dictamnium, draconitij radices. ¶ *Renum & uesicæ lapidis cenotica.* Lapides frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdellium, semen foeniculi, amygdalæ amaræ, lapathij radicum decoctio, lini semen, saxifraga, electrum. i. succinum, sanguis hircorum, semine olerisatri. ¶ *Scybalorum cenotica.* Scybala euacuant mel, sal, foenigræci decoctio, maluæ decoctio. ¶ *Ventris cenotica.* Aloem & salem cum melle coquas, & subijce. ¶ *Aliud mirabile medicamen.* Myrrhæ, cepearum succi ana. 3. i. mellis. 3. ij. In truliones coquas, & subijcies ut pastillos. ¶ *Sudoris cenotica.* Sudorem educunt uinum cum oleo irino, & oleum chamemelinum, et anethinum, & sicyonium, & alia. Per os data hæc prouocant sudorem, staphisagria, pulegium, silybrium, artemisia, costus, libanotides, casia, cinnamomum, agaricum. Quæ per suffumigationem sudorem mouent, sunt castorium cum pulegio: semen balsami, bdellium. ¶ *Quæ pruritus mouent.* Sunt porrum, allium, caulis, asparagus, pastinaca, ruta, cardamomum, raphanus, omnia balsamenta. Et hæc de simplicibus, quæ per longa tempora colligere potui, habeas experta.

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE GYNAE-
CEIS. IDEST DE PASSIONIBVS MVLIERVM.

Nicolao Regio Calabro interprete.

C E N S V R A.

Leuina prorsus, & angusta tractatio.

De passionibus mulierū & matricum utile prouidi uobis scribere. Superuenientium enim diuersarum & plurium passionum in matrice, aliqua periculosa & insanabiles fiunt. ob quam rem turpitudinem non praeferendam censeo, quoniam abscondere periculosum est. Fit igitur in ore matricis dolor & symptoma forte. & si cito non occurratur, uulnera in ipsa fiunt. & quandoq; ad hypochondria supposita suffocationem facit. & ad cor dolor superuenit fortissimus. & nominata consequitur amara saliuua, uelut si aceto & aqua os adimpleatur. & tibiā frigida fiunt. & caput & lingua formicitant. & uox deficit. ¶ *Cura.* Sub matrice ponenda est lana inuoluta balsamo, aut oleo amaricino, aut alio qualicumq; bene redolenti. Naribus uero offer asphaltum molle. & fumiga cum capillis nigrientibus, aut pennis coruinis in acetum immixtis perfumiga. offer naribus sternutamenta. & soluto ore & lingua ad loquendum, bibendum est castorium cum uino. & digitum tinctum in oleo naribus offer. Lana autem supposita sit donec sanetur. quia si tollatur, reuertetur passio. Si autem matricis descensio in uesica dolores magnificet, & fiat formicatio tibiārum, & urina concludatur, dum uis sanare, huic offer bene olentem myrrham, & omne suauissimi odoris quod inueneris. Ad matricem uero appone inolentia suffumigationes usque dum restitatur. ¶ *Fumigatio.* Ad matricem suffocationes, si uox deficiat, & ad periculum mortis deuenit, ut per os potiones recipere non possit, suffumigatione succurritur. Rutam uiridem frica, & confert. Item sulfur cum aceto naribus impone. Item asphaltum in carbones pone, & nares suffumiga. ¶ *Potio ad id.* Succus urticae colatus datus in uino aut melicato, mox iuuat. Item in periculo castorium in uino bibat. Aut castorium, & anisum in oxymelite. ¶ *Sternutatio ad idem.* Elleborum album, asphaltum, castorium tere, & offer naribus. ¶ *Pessarium ad idem.* Ruta cum melle bono linias os matricis. ¶ *Ad idem.* Lenticulas infunde in uino, & postea tere, & uellere calefacto collige, & appone. mirificum est. ¶ *Item quae in peccine habent dolores quasi uestem incidentem.* Apium tere cum castorio & adipe anseris, & pessarium impone. ¶ *Item ad eas quibus facta est aphoniam de suffocatione matricis.* Picem in lanam mollem inuolue, & pessarium impone. ¶ *Ad dolorem matricis propter abstinentiam uiri, ut contingit saepe uiduis, & uirginibus, & quarum uiri diutius absunt.* Fit autem illis dolor, nausea, saliuua: tibiā frigent: & quae in matricem suffocatione contingunt patiuntur. Ad eius curam, adhibenda sunt quae in genesia Cleopatrae leguntur capitulo decimo. Item febris acuta, eleuatio uentris & duritia, dolor renum & stomachi, anaptya, nausea phlegmatica, aut quasi acetosa, aut cholericā. Vrinae detentio, strictio uentris, fastidium, sitis aspera, lingua nigra quasi atramento tincta, dolor ceruicis & in genis, tempora saliant & oculi. dolent extremitates digitorum & ungulae. & si in natura deponant digitum, sentiunt magnum calorem, & siccitatem, & duritiam, & strictum os matricem. Axugiam porci uirginis cum melle aduna, & post balneum suppone. hoc etiam ad omnem passionem matricis prodest. ¶ *Item ad illas quae tumorem habent, nec faciunt aliquid sanguinis.* Adipem anseris misce in lana, & suppone. ¶ *Item ad eas quae ante & retro patiuntur in coxa, & per totum uentrem, neque surgere neque dormire possunt.* Butyrum medullae ceruinae misce, & utere. ¶ *Ad dolorem matricis.* Cerā citrinae, ceruinae medullae, terebinthinae, adipis anatis, opij obolos. ij. cum oleo cyprino utere in pessario. facit ad ignem sacrum, & febrem, in fistulis apostasim, atq; caliginem, & punctiōem, & ulcera, & alia multa. ¶ *Item ad peccinis dolorem, dorsi, & uentris, & frontis, & quandiu stare non potest.* Adipem anserinum & myrrham cum mero uino teres, & in linteo pones. ¶ *Ad eas quae dolorem matricis patiuntur, si cum uiro dormiunt, si haec passio perseverat, colica fiunt.* Vniuersaliter autem haec laticas uenas habent penitus libidinosae. natura tumescit plus intus quam foris. patent palpebrae oculorum quando concumbunt. curabis sic. Lac mulieris quae masculum lactat, & cerusam misce, & calefac, & pone pessarium in ore matricis. Item galbano cum rosis simul utere. Item oui assi inure modicum & rosae. impone pessario. ¶ *Ad inflationem & apostemata matricis.* Butyrum cum opio & rosis aduna, & in melle pessario appone. Suffumiga sic, ceram, terebinthinam,
 uel